D E W E L D A A D V A N D E S A B B A T E N D E Z O N D A G

Serie Zomerdiensten

Het karakter en de betekenis van de zondag heeft de afgelopen 50 jaar een gedaanteverandering ondergaan. We hebben het allemaal meegemaakt. Hoe een bijzondere en aparte dag, de zondag, veranderde in een vrije dag, een bijna gewone dag met allerlei activiteiten die je zelf kon kiezen. De rustdag werd een doe-dag. De saaie zondag, waarop zeker voor protestanten bijna niets mocht, werd langzaam een gewone vrije dag, uitmondend in de koopzondag, zodat de consument in ons elke dag zijn gang kon gaan.

Ik zelf groeide op als katholiek jochie, de oudste van een gezin met zeven kinderen, in een dorp boven Alkmaar in West-Friesland. Ik vond de zondag in mijn jeugd een mooie en gezellige dag met veel vrijheid om met andere kinderen te spelen. Dat kon toen nog in een nieuwbouwstraat met veel jonge gezinnen met slechts één auto in de hele straat. De straat was van ons, speelterrein voor allerlei spel. Het was 1960.De zondag begon met het aantrekken van je zondagse kleren. Dan het ontbijt en met z'n allen naar de kerk, de mis. De kerk zat vol en je kende er veel mensen. Er werd gezongen en rond het altaar speelde zich een liturgisch spel af, alsof iets uit een andere tijd tot leven werd gewekt: de speciale kleding van de voorgangers en de heilige rituelen met kaarsen en wierook, brood en wijn begeleid door orgelspel en zang. En als jongetje in de kerkbank droomde je kijkend naar de kleuren en afbeeldingen van de glas-in-lood ramen en de pastoor of kapelaan preekte gelukkig maar kort. Daarna wandelden we als gezin naar opa en oma, waar alle ooms en tantes, neefjes en nichtjes elkaar rond koffie en limonade troffen. Daarna naar huis en samen eten en praten. Op die dag hoefden wij als kinderen niet af te drogen, want die dag was mijn vader aan de beurt. 's Middags gingen we als gezin vaak wandelen en daarna spelletjes doen. Een dag kortom waarop er tijd was voor elkaar en voor je vriendjes. Een dag waarop je vader de hele dag thuis was. En de dag waarop wij als kind zondagsgeld kregen, 5 of 10 cent, waarmee je in een klein winkeltje snoepgoed kon kopen. Een bijzondere dag, die anders was, gezellig en ontspannen.

En dat begon halverwege de jaren zestig van de vorige eeuw langzaam te veranderen. Nederland herstelde van de Tweede Wereldoorlog. Er kwamen veel nieuwe huizen, de verzorgingsstaat ontwikkelde zich, de lonen gingen omhoog en ook de arbeider kon een koelkast en een wasmachine kopen en zelfs een auto. Eind jaren zestig werd de zondag steeds meer een sportdag en een uitgaansdag. Nieuwe muziek, de Beatles en de Rolling Stones begon te klinken en allerlei bewegingen schudden de samenleving wakker zoals de hippies en de provo's, de vrouwenbeweging en de homobeweging, de roep om democratisering en inspraak. Een roep om meer vrijheid, weg uit de betutteling, de oude gewoonten en vaste patronen. En ook de kerken liepen leeg. En door dit alles veranderde de zondag van kleur. Het werd steeds meer een gewone dag, ook al waren velen vrij van werk.

Hoe bijzonder dat wij anno 2023 hier op zondagmorgen bijeen komen in deze kerk, deze synagoge, om te zingen, te luisteren, samen te zijn en zo een deur, een venster te openen, waardoor het licht ons kan aanraken. Iets of iemand heeft ons vanmorgen naar deze plek gelokt in de hoop dat hier een ontmoeting mag plaatsvinden. Een ontmoeting met het geheim, het mysterie van ons leven, de Nabije, de Levende, de Bevrijder die we god noemen en over wie wij niet beschikken, die niet ons bezit is, maar die wij mogen ontvangen, beluisteren, uitzingen als wij opengaan. Er zit diep in ons verborgen, in onze ziel, in ons hart een verlangen naar God, de bron, het paradijs, het koninkrijk, de eeuwigheid, naar eindelijk thuiskomen en dat verlangen beweegt ons om ruimte te maken voor een ontmoeting met ons ware zelf, met de ander, onze medemens en met de Bron die in ons stroomt. Daartoe komen wij hier bijeen, bij elkaar en bij de Ene.

Weet u, sinds een paar jaar en sterker in de Coronatijd houdt deze dag, de sabbat, de zondag, me bezig. Ik realiseerde me steeds meer dat het hier om een dag gaat, een heilige dag met een speciale betekenis, en niet alleen om een uur samen in deze kerk. Kennis van de Tora die reeds lang in mijn geheugen lag opgeslagen, ging opnieuw tot mij spreken. We hoorden zojuist over de tien verbondswoorden die Mozes op de berg Sinaï van de Nabije ontvangt om aan het volk door te geven. Het zijn richtinggevende woorden, woorden die komen uit de liefde, het verbond dat de Nabije met ons aangaat, bevrijdende woorden die toekomst openen. Vroeger werden ze de tien geboden genoemd, dat is gelukkig voorbij. Dankzij joodse leraren hebben we geleerd dat het niet om moeten gaat, maar om mogen en kunnen. Deze woorden vragen om een vrij antwoord aan een God die vrijmaakt en ons vraagt om mee te werken aan vrede, gerechtigheid en heelheid van de schepping. Om mee te bouwen aan het Koninkrijk, aan de messiaanse toekomst waar de liefde regeert. Gods vierde verbondswoord gaat over de sabbat en de uitnodiging om die dag te heiligen. Na drie woorden over wie God is, onze Bevrijder uit de slavernij van Egypte, de Nabije, Weeser, en die niet in een beeld, in een denkbeeld of in een dogma is te vangen en die niet te gebruiken als een doekje voor het bloeden, als een dekmantel voor leugens en onrecht, als een verzekering om de eeuwigheid veilig te stellen, komt het vierde woord. Gedenk de dag van sabbat, de zevende dag. Het Hebreeuwse woord voor sabbat betekent: stoppen, met werk en arbeid ophouden en dat geldt voor iedereen in je omgeving. Je zoon en dochter, je slaaf en slavin en je vee en de vreemdeling in je dorp of stad. Stop met werken en wees vrij.

En dan komt het. Waarom is het goed om te stoppen met werken? Omdat God er mee begonnen is. Het is God zelf die deze revolutie begonnen is. De Grieken en de Romeinen spraken er schande van dat het joodse volk een dag vrij nam en zij veroordeelden dit als luiheid. Na zes dagen creatief scheppingswerk, orde scheppen in de chaos die de wereld is, licht brengen in de duisternis, een hemel en aarde en zee creëren als een plek om te wonen en te leven, neemt de goddelijke kunstenaar rust op de zevende dag en zegent en heiligt die dag. En God vraagt ons mensen om dat ook te doen, want zo zijn wij dan met elkaar verbonden. Zo kunnen hemel en aarde elkaar ontmoeten. Schepping en bevrijding uit slavernij in één zinsverband. God is de voorganger en wij mogen volgen. Ongelooflijk! Een dag vol betekenis.

De joodse geleerde Abraham Joshua Heschel (1907-1972) zegt: “De sabbat is het kostbaarste geschenk dat de mensheid uit de schatkamer van God heeft ontvangen. (-) De zevende dag is als een paleis in de tijd met een koninkrijk voor allen. Het is geen dag maar een sfeer.” Als een joodse familie op vrijdagavond de kaars op tafel aansteekt, wordt de sabbat als een bruid verwelkomt en is het Hooglied van de liefde niet ver weg. Wij christenen, leerlingen van de jood Joshua, Jezus, vieren in navolging de zondag. De zevende dag, de joodse sabbat, is voor ons de eerste dag geworden. De dag waarop God het licht te voorschijn roept. Voor christenen is elke zondag een paasdag, de eerste dag, een nieuw begin van opstaan. Na goede vrijdag en stille zaterdag begint de schepping opnieuw op de zondag, de eerste dag, de dag van het licht, van de zon die ons allen wil verlichten.

Hoe gaan we de zondag vieren? Rusten, ontspannen, vrij zijn, zegenen en heiligen. Want de sabbat is er voor de mens als een geschenk. Geen dag van moeten en hebben, maar van mogen en kunnen, van ontvangen en danken, van liefhebben en wachten op het komende koninkrijk, het goede leven voor allen en heel de schepping. Hoe gaan we deze dag milieuvriendelijk vorm geven? De vraag van vandaag.

André Wesche

We lazen Exodus 20,1-17 en Marcus 2,23-28
André Wesche is bereikbaar via lt@dominicusamsterdam.nl’ (‘tav André Wesche’)